

ПЕДАГОГИЧЕСКОТО ОБЩУВАНЕ- ФАКТОР ЗА ИЗГРАЖДАНЕ НА ЛИЧНОСТНОТО РАЗВИТИЕ НА УЧЕНИЦИТЕ В НАЧАЛНОТО УЧИЛИЩЕ

Силвия Маринова Ангелова

ОУ „Христо Ботев”- с. Лозарево

PEDAGOGICAL COMMUNICATION - A FACTOR FOR BUILDING THE PERSONAL DEVELOPMENT OF STUDENTS IN PRIMARY SCHOOL

Silvia Marinova Angelova

Primary school “Hristo Botev” – village of Lozarevo

Abstract: *The report reveals the benefits of pedagogical communication in the classroom. A pedagogical approach is presented as an opportunity for more successful dialogue with students. The emotional communicative competence of the teacher, the good dialogue, the partnership predispose to increase the motivation for learning, as well as the personal growth of the students who participate in this two-way process. The conclusions and recommendations of the surveys are useful for building a democratic and humane style of relationships in the classroom.*

Key words: *pedagogical communication, communication, pedagogical approach, personal development, competencies*

Процесите на общуването се разкриват в трудовете на редица философи, социолози, педагози и др. Според философите общуването се анализира като изява на социалните отношения, като фактор за изграждане на личността. Социологията разкрива важноста за изграждане на качествата на личността за нейната социализация.¹

Педагогиката разглежда проблемите на общуването във връзка с взаимодействие между субектите на учебно-възпитателния процес. Без общуване не е възможно да се реализира образователно- възпитателна работа. Липсата на общоприето разбиране се дължи на неговото многообразие².

В нашето съвремие един от първите, който изследва общуването е В. Бехтерев. Чрез експерименталната си работа, като проследява изменението в поведението на хората

¹ Стоицова, Т. (1998). Живеем с другите. С.

² Иванов, С. (2004). Професионално педагогическо общуване. Универс. изд. „Епископ Константин Преславски“.

докато общуват, той доказва значението на общуването за формирането и развитието на личността.³

Общуването, като всяка друга дейност, има своя цел и тя е да се предизвикат взаимно разбиране и съгласуване на действията на партньорите в съвместната дейност.⁴ Общуването е най- комплексното социално и емоционално умение, което събира в себе си система от показатели за социално- емоционалната компетентност на подрастващия.⁵ Едни определят общуването като съчетание от познавателни, емоционални и поведенчески компетентности.⁶ Според други структурата е сбор от междуличностно общуване, междуличностна комуникация, междуличностно взаимодействие и междуличностни взаимоотношения.⁷ Според трети е двустранен процес, който включва уменията да слушаш активно и уважително с цел да разбереш посланието на отсрещния. Умението да споделяш разбираемо какво мислиш и да разбираш какво и защо мислят останалите за теб, спомага за изграждане на плодотворни и искрени взаимоотношения с хората.⁸

В българския език понятията „общуване” и „комуникация” се използват като синоними, затова и тук в това изследване ще ги разглеждаме пак така.

Една от основните функции на учителя е комуникативната.⁹ Значителен принос за разбирането на същността на комуникативната култура на учителя имат педагогически изследователи, които я разглеждат като основа на професионалната дейност на учителя и отбелязват тясната ѝ връзка със социалната и общата култура.¹⁰

Кан- Калик обяснява, че общуването е един от най- трудните му аспекти, тъй като чрез него се осъществява основното в педагогическата работа: влиянието на личността на учителя върху личността на ученика. Едно от важните качества на учителя е способността да организира дълго и ефективно взаимодействие с учениците. Притежаването на професионална и педагогическа комуникация е важно изискване за личността на учителя в този аспект, което се отнася за междуличностните взаимоотношения.¹¹

Критерии за комуникативност

³ Бехтерев, В. М.(1921). Коллективная рефлексология. Петроград.

⁴ Александрова, Д. (2013). Основи на реториката. София: УИ „Св. Климент Охридски“.

⁵ Голман, Д. (2011). Емоционалната интелигентност, С., „Изток- Запад”.

⁶ Андреева, Г. М. (1980). Социальная психология. Москва, МУ

⁷ Куницяна, В. Н. (2001). Междуличностное общение. Санкт Петербург, Питер.

⁸ Цветанска, С. (2006). Комуникация на партньорството между учители и родители в училище, универс. изд.СУ „Св. Климент Охридски“.

⁹ Михайлов, М. (1996). Професията учител. С.

¹⁰ Радев, П. (2005). Педагогика, Пловдив.

¹¹ Кан-Калик, В.А.(1987). Основи на педагогическата комуникация, М, Просвещение.

Комогорцева определя следните критерии за комуникативната култура на учителите: 1. Комуникативни и организационни умения; 2. Способност за сътрудничество с учениците; 3. Готовност за сътрудничество с колеги; 4. Желание за сътрудничество с родители; 5. Педагогически такт; 6. Педагогическата култура на речта, включваща: целенасоченост, съгласуваност на представянето, всеобхватност, достъпност, логическа яснота и пълнота на изказванията, яснота и отчетливост на формата на представяне, изразителност и образност на речта; 7. Създаване на комфортен микроклимат в процеса на обучение и образование.¹²

Краткият анализ на психологическата, педагогическата и философската литература ни позволява да изтъкнем универсалните ценности за развитието и саморазвитието на индивида. Сред най-подходящите ценностни ориентации изследователите изтъкват любовта, свободата, културата, съвестта, живота, красотата, човешината, комуникацията.

Въз основа на литературния обзор и проучените източници, можем да кажем, че в процеса на общуването се обособяват някои основни аспекти- уважение, разбиране, изразяване на чувства, преживяването на чувството за успех и щастие, изграждане и поддържане на пълноценни, позитивни отношения с околните. Всичко това са компоненти на личността на всеки ученик. Личностното израстване е процес на развиване на умения и качества, в който се фокусират всички участници в процеса на образование- ученици, родители, учители.

В съвременните условия на 21 век все по- достъпни са разнообразни форми на обучение, работа по проекти, неправителствени организации, предоставящи възможност за работа с учениците. Днес подрастващото поколение е различно, съответно има промяна във възможностите, които може да даде училището. Въпреки, че децата са по-динамични, по-критични, по-трудно се контролират, добрият учител трябва винаги да демонстрира уважение към детската личност, артистичност и чувство за хумор, за да станат учениците негови последователи.¹³ Един от начините да им се засвидетелства внимание е общуването и контакта с тях.

Целта на настоящата статия е подчертаване значението на педагогическото общуване, като фактор за изграждане на личностното развитие на учениците от началното училище.

¹² **Комогорцева, И.Ф.**(1982).Култура на педагогическата комуникация, Калинин, КСУ.

¹³ <https://veleva.net/wp-content/uploads/2014/04/Asia-Veleva-Pedagogika-na-tworchestwoto-2012.pdf>

Целта се конкретизира в следните задачи:

1. Да се създаде положителна мотивация по време на урока
2. Да се изградят непринудени и приятелски отношения с учениците.
3. Да се включва по-често дискусията като форма на обучение, в която учениците да могат да развиват и обменят гледните си точки, като формулират свои тези и аргументи, което ще повиши самооценката и самоувереността им.
4. Нуждите на всеки ученик да бъдат приоритет, независимо от семейната среда, възпитанието и етническата принадлежност.
5. Да се подобри взаимодействието семейство-училище.
5. Да се насърчат родителите да бъдат най-добрите родители, които могат да бъдат и да се подкрепят учениците да се превърнат в най-добрите възрастни, които могат да станат.
5. Българският учител въпреки трудностите, пред които е изправен, да вижда себе си не само като преносител на знания, а по-скоро като вдъхновител и мотиватор на своите ученици.

За реализиране на моята стратегия съм използвала следните методи: беседа, дискусия, наблюдение, анкета.

Успешни дейности и похвати:

- посещения по домовете, с цел затопляне на отношенията между учители-родители-ученици;
- включване на родителите към различни съвместни дейности с цел установяване на добър диалог и отношения на доверие между ученици, родители и учители;
- организиране на занимания, за да могат учениците да се сбlijат по между си, да изградят приятелства, да увеличат максимално възможностите за подкрепа от партньори в класната стая;
- приемане лично проблемите на децата;
- индивидуален подход към всеки;
- обсъждане на притеснения и споделянето им в групи като начин за „излизане“ от трудни ситуации;
- чести разговори с учениците, показвайки загриженост към тях;
- демонстриране на уважение към различни култури и зачитане на обичаите им;
- при по-дълго отсъствие на дете съученици изработват адресирани до него рисунки с послания, които доставях при посещенията си на адреса на учениците;

Обект на изследване са ученици и родители.

Предмет в настоящото изследване е педагогическото общуване.

Като родител знам, че без доверие в учителя и без партньорство не може. Той има важна роля за създаване на ученическия сплотен класен екип, като показва загриженост за техните идеи, опит и това, което правят.¹⁴

И от учителя и учениците зависи да изберат подходящите за тяхното взаимодействие стратегии, да използват най-адекватните средства за общуване помежду си, водени от общата си цел и взаимна удовлетвореност¹⁵.

Тази учебна година нашето училище беше включено в една неправителствена организация, която има за цел да подпомага сътрудничеството между различните етнически общности, провеждане на различни младежки дейности и поощряване на доброволчески инициативи в служба на лица в неравностойно поведение. Имах шанс да се включа като доброволец и получих възможност за посещения на семейства на мои ученици по местоживеенето им винаги, когато имах възможност и време веднъж месечно. И без друго вече в мен се зараждаха идеи- за някои нестандартни, за други излишни, защото децата били „непоправими“, но въпреки това исках да възродя нещо отдавна забравено, а именно да посещавам учениците си и у дома.

Организирах срещите в най-голямото заведение, в което можеха да се поберат. Всички проявиха интерес. Идваха не само родители и ученици, и не само от моя клас, а всички, които имаха интерес към инициативата.

Дейностите, които предварително бях набелязала да извършим са почти като тези в училище, но извън статуквото. Родителите четяха приказки на глас от читанките на децата. Решаваха задачи и разказваха за своите професии. Някои споделяха за негодите на които са подложени, а други за своите сбъднати мечти.

Заедно разрешавахме казуси, разглеждахме значими за тях теми. Обсъждахме трудностите на учениците с домашните уроци или с поведението им. Споделяхме това, което правим в клас, успехът или неуспехът на децата им.

Имаме по-тревожни родители, които искат да са много близо до живота в училището на децата си. На голяма част от тях поне две от децата им учат при нас. Разбирах, че тези срещи ги уверяваха, че училището е най- предпочитаното и безопасно място за техните

¹⁴ Петрова, Д. Общуването между ученици и учители- психологически аспекти. С., УИ „Св. Кл. Охридски“;

¹⁵ Цветанска, С. Предизвикателства в педагогическото общуване. С. 2006, Просвета

деца. Родителите проявяват много повече отговорност за децата си относно присъствието им в училище. Не по малко важно е и това, че повече ценят и пазят авторитета на учителя и не конфронтират този авторитет пред детето си.

Всички срещи бяха организирани по запомнящ се начин- съпътствани с допълнителни дейности, създаващи позитивни емоции. След всяка среща отделях време за кратък разговор с учениците, тъй като някои имаха нужда да обсъждат проведената среща и макар със закъснение изразяваха и своето така важно за тях мнение, за което очаквах и моя съвет.

Всичко казано ме мотивира в края на учебната година да проуча по предварително изработени от мен анкети към ученици и родители при ОУ „Христо Ботев“, с.Лозарево, до колко моето „по-близко“ общуване с учениците е спомогнало да се почувстват по-важни, по-разбрани и надраснали своето детство. В изследването се включиха ученици от първи до седми клас, много родители и други техни близки.

Учениците стигнаха до следните изводи:

Те стават екип. А щом са екип така ще бъдат по-малко податливи на обезсърчението, на страха от неуспех, на зависимостта от другите при вземането на решения и справянето с конфликтните ситуации. Ще преодоляват по-успешно провокациите на ежедневието. Изразяват качества като желание за помощ; състрадание; отговорност; дълг към пострадалите; всеотдайност; безкористност. Подобни резултати доказват, че тези ученици са сплотени. Силата на групата ги кара да се изявяват положително, да се чувстват подкрепяни и сигурни. Определили са се като уверени в себе си личности, нужни на околните, достатъчно отговорни, за да може да се разчита на тях във всеки момент, защитени, каквото е правото на всеки човек.

Изводи на родители, гарантиращи промяната на своите деца:

Прави им впечатление, че учителят умее да поддържа баланс между официалния тон и неформалното общуване с учениците и техните родители. Виждат успешната работа с ученици в риск. Това за тях означава подкрепа на образователно и личностно развитие. Всичко това неминуемо предизвиква в тях дълбоко уважение и признателност към училищната институция, а от там и към учителя на техните ученици.

Въз основа на споделеното до тук можем да направим следните изводи за педагогическото общуване:

Положителните взаимоотношения имат огромни учебни ползи за най-уязвимите ученици. Добрата комуникация в класната стая насърчава равенството и справедливостта.

Учениците, които са най-изложени на риск- тези, които са расово, социално или икономически маргинализирани или имат обучителни затруднения,-имат най-голяма полза от качествени взаимоотношения с учителя.

Стигаме до заключението, че:

Споделената практика за подходящото педагогическо взаимодействие се отразява положително върху представянето на образователния процес. Осигурява ефективна учебна среда, което подобрява резултатите и постиженията от обучението. Диалогът между учител и ученик влияе пряко върху взаимоотношенията между учениците. А това е от полза за създаване на положителна атмосфера в клас във време, когато се полагат основите на класен колектив и спомага за утвърждаване на училището като общност. Допринася за създаването на една по-приятелска и по-малко несправедлива среда, определяща се от социална класа, пол, културни, социални и религиозни убеждения.

На основата на анализирани ценности и идеи се постарях да предложа стратегия, която, убедена съм, може да доведе до така необходимото уважително общуване с учениците.

Посещенията по домовете, като начин за общуване е много полезна практика, но за съжаление почти не се случва. Така най-добре може да се утвърди тясно сътрудничество между семейство и училище. А отношенията между родители и учители се изграждат на основата на разбирателство, единомислие, непрекъснато общуване и взаимодействие в името на ученика.

Литература

- [1] Стоицова, Т. Живеем с другите. С., 1998
- [2] Иванов, С. Професионално педагогическо общуване. Универс. изд. „Епископ Константин Преславски“, Ш., 2004.
- [3] Бехтерев, В. М. (1921). Коллективная рефлексология. Петроград.
- [4] Александрова, Д. (2013). Основи на реториката. София: УИ „Св. Климент Охридски“.
- [5] Голман, Д. (2011). Емоционалната интелигентност, С., „Изток- Запад“.
- [6] Андреева, Г. М. (1980). Социальная психология. Москва, МУ
- [7] Куницына, В. Н. (2001). Междоличностное общение. Санкт Петербург, Питер.
- [8] Цветанска, С, Комуникация на партньорството между учители и родители в училище. Универс. изд. СУ „Св. Климент Охридски“ 2006.
- [9] Михайлов, М. (1996). Професията учител. С.

- [10] Радев, П. (2005). Педагогика, Пловдив.
- [11] Кан-Калик, В. А.(1987).Основи на педагогическата комуникация, М, Просвещение.
- [12] Комогорцева, И. Ф. (1982).Култура на педагогическата комуникация, Калинин, КСУ.
- [13]<https://veleva.net/wp-content/uploads/2014/04/Asia-Veleva-Pedagogika-na-tworchestwoto-2012.pdf>
- [14] Петрова, Д. Общуването между ученици и учители- психологически аспекти. С., УИ „Св. Кл. Охридски“, .
- [15] Цветанска, С. Предизвикателства в педагогическото общуване. С. 2006, Просвета

За контакт с автора:

Силвия Маринова Ангелова

e-mail: silviangelova777@abv.bg